

เครือข่ายวิทยุชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา Community Radio Network and Sustainable Development in Songkhla Lake Basin Areas

ชัชวาล ชุมรักษา^{1*}, ทวีศักดิ์ พุฒสุชชี², คุณอนันท์ นิรมล³ และเรวดี กระโหมวงค์⁴
Chatchawan Chumruksa^{1*}, Thaweesak Putsukee², Khunarnan Niramom³ and Rewadi Krahomvong⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาภาพรวมการดำเนินงานของวิทยุชุมชน วิเคราะห์บทบาทของวิทยุชุมชนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน พัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยใช้วิธีการออกแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันคือการศึกษาภาพรวมการดำเนินงานของวิทยุชุมชนใช้แบบสอบถาม การศึกษาและวิเคราะห์วิทยุชุมชนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนพหุกรณีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การพัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เก็บข้อมูลโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

บทบาทที่สำคัญของวิทยุชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแบ่งออกเป็น 5 ด้านตามลำดับดังนี้ 1) ด้านการเสริมสร้างการพัฒนาสังคม 2) ด้านรายการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน 3) ด้านการเสริมสร้างการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 4) ด้านการเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจ และ 5) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยมุ่งหลักการของการเป็นสื่อการเรียนรู้ของชุมชน-โดยชุมชน-และเพื่อชุมชน ร่างรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินและยืนยันว่าการพัฒนารูปแบบนี้เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : วิทยุชุมชน, การพัฒนาที่ยั่งยืน, รูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชน

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาที่ยั่งยืน วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² อาจารย์ สาขาการพัฒนาที่ยั่งยืน วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ : ที่ปรึกษา

³ อาจารย์ สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ : กรรมการ

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาการประเมินผลและวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ : กรรมการ

* Corresponding author : e-mail : chumruksa@hotmail.com

Abstract

The research aims to study the overall operation of community radio, analyze its role in enhancing sustainable development, develop the community radio network model, and assess the community radio network model for sustainable development in the Songkhla Lake Basin. The data collection was differently designed. First, the overall operation of community radio was done in query. Second, multiple cases were collected by studying and analyzing the strength of community radio for sustainable development using in-depth interviews. Third, the development of the community radio network model for sustainability were collected by organizing a workshop and the last data collection of assessing the community radio network model to sustain the development in Songkhla Lake Basin was collected through the focus group discussion.

The results were as follows:

There were five areas to make the role of community radio essentially conducive to sustain the development of the community as follows : 1) In terms of building social development. 2) In terms of responding to community needs. 3) In terms of building environmental and natural resources development. 4) In terms of building economic development and 5) In terms of enhancing community collaboration by putting the emphasis on the principles of using community as learning media for community. The drafted design of community radio network model were developed and assessed to confirm the increasing of the capacity in managing the role of community radio and becoming essential tools in enhancing sustainable development.

Keywords : Community Radio, Sustainable Development, Community Radio Network Model

บทนำ

การพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งอันพึงปรารถนาของทุกประเทศ องค์ประกอบของการพัฒนา มิใช่ให้ความสำคัญทางมิติใดมิติหนึ่งหากต้องให้ความสำคัญในทุกๆ มิติอย่างเท่าเทียมกัน เพราะการพัฒนาเป็นมิติแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบของบริบทพื้นฐานทางด้านสังคมของประเทศ และการพัฒนา (Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นครอบคลุมทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ นอกจากนี้แล้วการพัฒนายังเป็นกระบวนการ (Process) ประกอบด้วยหลายขั้นตอน (Stages) ที่มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยง (Relation or Linkage) และสอดคล้องกัน ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (Continuing Process) (เชิงชัย สมบูรณ์. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://e-book.ram.edu/> ; พิชญ์ สมพอง, 2529, น. 17) การพัฒนาในยุคใหม่จำเป็นต้องมุ่งตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งในแง่ของวัตถุและจิตใจ คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ความเป็นประชาธิปไตย และความเท่าเทียมกันในสังคม เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกและไม่ละเลยวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมโดยผสมผสานแนวความคิดเก่ากับแนวคิดใหม่เข้าด้วยกัน และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนโดยเปลี่ยนแปลงถึงระดับโครงสร้างของสังคม และต้องแสวงหาการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ต้องทำให้เกิดการยอมรับ และมาจากความต้องการของประชาชน ไม่ว่าจะป็นในชนบทหรือในเมืองหลวงจำเป็นต้องมีการกำหนดรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างกันให้เหมาะสม เพื่อประสานความร่วมมือกันในอนาคตที่ผลักดันให้แผนการพัฒนาบรรลุตามเป้าหมาย (เดชพันธุ์ ประวิชัย, 2554, น. 103) ในกระบวนการพัฒนาสังคมหรือพัฒนามนุษย์นั้นจำเป็นต้องใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพื่อให้สังคมพัฒนาไปในทางที่พึงประสงค์และมนุษย์เมื่อมีความรู้และก็จะกลับไปพัฒนาสังคมต่อไป

การศึกษา (Education) เป็นมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่บุคคลหรือกลุ่มคนได้เรียนรู้ ช่วยให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นกระบวนการสร้างความเจริญงอกงาม (Process of Growth) (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2532, น. 1) การศึกษาจึงเป็นเรื่องของการพัฒนามนุษย์โดยตรง กล่าวคือการศึกษาทำหน้าที่

แปรสภาพคนตั้งแต่เริ่มเกิดไปสู่สภาพการเป็นพลเมืองดีแล้วปรับแต่งให้เข้าสู่สภาพการเป็นกำลังคน (Man-power) ตามความต้องการของงานในสาขาต่าง ๆ และยังทำหน้าที่ในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้มีลักษณะตามความต้องการของสังคม (จาร์ส นวลน้อม, 2540, น.1) นอกจากนี้การศึกษายังถือเป็นสิทธิพื้นฐานและเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามทางศีลธรรมและทางปัญญาแก่นมนุษย์ เป็นเครื่องมือในการยกระดับทางสังคมเป็นเงื่อนไขการเมืองแบบประชาธิปไตยและมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพประชากรที่เป็นแรงงานในทุก ๆ ภาคส่วนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสังคมฐานความรู้ที่เชื่อว่าเป็นเงื่อนไขการพัฒนาสังคมไปสู่ความมั่นคงยั่งยืนในแต่ละมิติของการพัฒนา (ทวีศักดิ์ พุ่มสุชชี, 2556, น.1) เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองตลอดชีวิตโดยพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิต และประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข และรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างสรรค์ในการพัฒนาตนเองและประเทศได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นการพัฒนาที่บูรณาการให้เกิดองค์รวมและมีดุลยภาพ กล่าวคือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมจะต้องบูรณาการเข้าด้วยกัน จะทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่าเป็นภาวะยั่งยืนทั้งในทางเศรษฐกิจและในทางสภาพแวดล้อม การคุ้มครองสภาพแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายเป็นแกนกลางขับเคลื่อน การพัฒนาเพื่อสร้างให้เกิดความสมดุลระหว่างคน ธรรมชาติและสรรพสิ่ง เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูลกันไม่ทำลายล้างกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543, น. 68-69) แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาของโลกตั้งแต่ปี ค.ศ.1972 โดยองค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน และเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาในปี ค.ศ.1983 องค์การสหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment

and Development) (จิสต์ศักดิ์ สุรังคพิพรรธน์, 2554, น. 96) และได้เผยแพร่โดยคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาในรายงานเรื่องอนาคตร่วมกันของเรา (Our Common Future) การพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับความสำคัญ มากขึ้นเมื่อองค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development : UNCED) หรือการประชุมสุดยอดโลก (Earth Summit) ที่กรุงริโอเดอจาเนโร เมื่อ ค.ศ.1992 ซึ่งผลของการประชุมในครั้งนี้ ได้มีการร่วมลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งถือว่าเป็นแผนแม่บทของโลกที่ประเทศสมาชิกจะต้องตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและเห็นความสำคัญที่จะต้องร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก (Drexhage and Murphy, 2010, pp. 2-3 ; จิสต์ศักดิ์ สุรังคพิพรรธน์, 2554, น. 96-97) และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการได้แก่ ประการแรกเป็นเรื่องของการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมภายใต้ข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการสนองความต้องการที่จำเป็นของคนในรุ่นต่อไป ประการที่สอง คำนึงถึงมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีความเชื่อมโยงกัน เช่น การจัดการความยากจนจำเป็นต้องคำนึงถึงการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและความเป็นธรรมทางสังคมประกอบกัน และประการสุดท้ายมุ่งหมายที่จะบรรลุถึงสถานะแห่งความยั่งยืนของสังคมโลกโดยรวมไม่ใช่เพื่อความยั่งยืนหรือความสามารถในการอยู่รอดขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งหมายรวมถึงวิธีการบริโภคอย่างยั่งยืน และแหล่งทรัพยากรที่ยั่งยืน (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2555, น. 3)

วิทยุชุมชน (Community Radio) เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่มีศักยภาพในการแสดงบทบาทหน้าที่ของการเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีพลัง และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุดสื่อหนึ่ง สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้ครอบคลุมพื้นที่ ทำการส่งกระจายเสียงซ้ำ ๆ ได้ และมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนในการผลิตรายการมากนัก ดังคำกล่าวที่ว่ากิจการวิทยุชุมชนก็คือกิจกรรมที่ให้ชาวบ้านหรือประชาชนในชุมชนได้พูดคุย หรือสนทนากันในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และนอกชุมชนโดยการออกอากาศไปเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับฟังและมีส่วนร่วมในกิจการวิทยุชุมชนนั่นเอง (เฟรเซอร์และเอสตราดา, 2001,

บทนำ ; จิรพร วิทยศักดิ์พันธ์ และนาฏยา ตานานนท์, 2550, น. 143) วิทยุชุมชนเป็นกิจการกระจายเสียงเพื่อประโยชน์สาธารณะที่ไม่แสวงหารายได้จากการโฆษณา เป็นประโยชน์ตามความต้องการที่หลากหลายของชุมชน หรือท้องถิ่นที่รับบริการ ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน และดำเนินการโดยชุมชน มีความเป็นอิสระ มีเสรีภาพในการนำเสนอข่าว และการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ขัดต่อจรรยาบรรณ และศีลธรรมอันดีของ ประชาชน ปราศจากการครอบงำและแทรกแซงจากกลุ่มผลประโยชน์โดย มิชอบ กลุ่มการเมือง พรรคการเมืองทุกระดับ หรือเอกชนที่มุ่งกำไรในเชิงพาณิชย์ และวิทยุชุมชนเป็นสถานีวิทยุที่อยู่ภายใต้ความเป็นเจ้าของและควบคุมการดำเนินการโดยชุมชน (วีรพงษ์ พลนิกรกิจ, 2552, น. 2) นอกจากนี้วิทยุชุมชนยังดำเนินงานในบริบททางวัฒนธรรมของชุมชน คือเสนอเนื้อหาที่เป็นประเด็นปัญหาของท้องถิ่นด้วยภาษาท้องถิ่น และมุ่งที่จะช่วยชุมชนพัฒนาสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ จึงต่างจากสื่อโลกและสื่อระดับชาติรวมทั้งสื่อเพื่อบริการสังคมที่ตั้งอยู่ในเมืองบริหารจัดการจากส่วนกลางและห่างไกลจากความเป็นจริงและความต้องการของชุมชนชนบท (เฟรเซอร์ และเอสตราตา, 2001, น. 11) องค์การยูเนสโกยังเสนอว่าวิทยุชุมชนเป็นกระบอกเสียงของผู้ด้อยโอกาส และเป็นหัวใจของกระบวนการการสื่อสาร และประชาธิปไตยในสังคม ประชาชนอาศัยวิทยุชุมชนเป็นช่องทางที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมติใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและชุมชน เป็นการสร้างมิติใหม่ให้แนวคิดเรื่องความโปร่งใส และธรรมาภิบาลทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็งขึ้น วิทยุชุมชนสามารถเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในแง่ประเด็น ปัญหา โอกาส ประสบการณ์ ทักษะในการดำรงชีวิตและประโยชน์สาธารณะต่างๆ ได้ทันทั่วถึง จึงกระตุ้นให้ชาวบ้าน และผู้ด้อยโอกาสในสังคมเมืองพยายามพัฒนา และวิทยุชุมชนก็กลายเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพที่สุดสื่อหนึ่ง (ออนโดโบ, 2001, อาร์มภบท) วิทยุชุมชนจึงเป็นรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรการกระจายเสียงระดับท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารที่ตอบสนองต่อความต้องการอันหลากหลายของปัจเจกบุคคล รวมทั้งเชื่อมโยงสมาชิกชุมชนผ่านทางกลไกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติ การสร้างความเข้าใจ ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นรูปแบบการดำเนินการจึงเป็นการบริการสาธารณะไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจ หรือผลประโยชน์อื่นใด มุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมทางการสื่อสารของคนในชุมชนเพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงของคน ชนกลุ่มน้อยและผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเฉพาะใด ๆ โดยมีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Involvement) 2) ไม่แสวงหาผลประโยชน์เชิงธุรกิจ (Non-profit) 3) มีโครงสร้างเป็นประชาธิปไตย (Democratic Structure) (เฟรเซอร์ และเอสตราตา, 2001, น. 15)

สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมเสื่อมโทรมและปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง หรืออาจเกิดจากการขาดเจตคติ และค่านิยมที่เอื้อต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม จึงส่งผลกระทบต่อให้มนุษย์กระทำการต่าง ๆ อันจะให้ก่อเกิดหรือเพิ่มปัญหาดังกล่าวได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม (โกสินทร์ รังสยาพันธ์, 2521, น. 8) การแก้ปัญหาที่ผ่าน มาเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือการแก้ไขที่ปลายเหตุ ซึ่งมีผลทำให้ต้องสูญเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่มีความยั่งยืน วิธีแก้ปัญหาที่จะได้ผลดีต้องแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือแก้ปัญหาที่คนและสังคม กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาที่ต้องการผลระยะยาวจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของคนด้วยการปลูกฝังค่านิยมและพฤติกรรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกับทุกคนโดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการเผยแพร่ ความรู้ เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม วัฒนธรรม อันเป็นความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกันในชุมชน สังคม ประเทศ และโลก ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความตระหนักเสริมสร้างหรือปรับเปลี่ยนเจตคติ และพฤติกรรมไปในทางที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาบนหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการให้การศึกษา ปลูกฝังอบรมและเรียนรู้ผ่านสื่อวิทยุชุมชน เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดความตระหนักและความรับผิดชอบต่อชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม (สิรินทร พิบูลภาณุวัฒน์.

สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2555, จาก <http://www.slideshare.net/ayutthayahc/> ; สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2555, จาก <http://www.tja.or.th/>

วิทยุชุมชน จึงเป็นสื่อที่สำคัญในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราว ข่าวสาร องค์ความรู้สู่ประชาชนและเป็นสื่อที่เข้าถึงชุมชนได้ง่ายที่สุด มีอิทธิพลต่อสังคมในการแสดงบทบาทหน้าที่ของการเป็นเครื่องมือสื่อสารในการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมสามารถเผยแพร่ข่าวสารครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างขวางและที่สำคัญวิทยุชุมชนที่กระจายเสียงในพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ มีความเหมาะสมในการดำเนินบทบาทเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การอนุรักษ์ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะวิทยุชุมชนสามารถหยิบยกปัญหาในพื้นที่ซึ่งนำมาเสนอได้อย่างรวดเร็ว และยังสามารถรับฟังได้อย่างชัดเจนในพื้นที่กระจายเสียงของชุมชน อีกทั้งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการสื่อสารสองทาง ผู้ฟังสามารถแสดงความคิดเห็นโต้ตอบกลับมาได้ นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาอันนำไปสู่ความยั่งยืนที่มีศักยภาพ บทบาทของวิทยุชุมชนจึงมีคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชนและเป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพรวมการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทวิทยุชุมชนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนพหุกรณี (Multi Case Study)
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
4. เพื่อประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยใช้พื้นที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดพัทลุง ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกงหรา อำเภอเขาชัยสน อำเภอตะโหมด อำเภอควนขนุน อำเภอปากพะยูน อำเภอศรีบรรพต

อำเภอป่าบอน อำเภอบางแก้ว อำเภอป่าพะยอม และอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอรโนด อำเภอสตึงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ อำเภอสิงหนคร อำเภอเมือง อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอรัตนบุรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ อำเภอชะอวด และอำเภอหัวไทร

2. ระยะเวลาในการวิจัย การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้อยู่ในช่วงที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ออกประกาศ ฉบับที่ 79/2557 เรื่องเงื่อนไขในการออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ได้รับอนุญาตทดลองประกอบกิจการ

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานี คณะกรรมการบริหาร นักจัดรายการของสถานีวิทยุชุมชน นักพัฒนาชุมชน นักสื่อสารมวลชน ผู้บริหารงานวิทยุกระจายเสียง ผู้บริหารแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ และผู้บริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างสำหรับเก็บข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์วิทยุชุมชนพหุกรณี (Multi Case Study) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions)

นิยามศัพท์เฉพาะ

วิทยุชุมชน (Community Radio) หมายถึง กิจการกระจายเสียงในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อประโยชน์สาธารณะที่ไม่แสวงหารายได้จากกำไร คำนึงถึงประโยชน์ตามความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นที่รับบริการเป็นหลัก และเป็นสื่อที่มีบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และให้การศึกษาที่มีเนื้อหาสาระในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนามีลักษณะเป็นองค์รวมและการบูรณาการระหว่างมิติต่าง ๆ ของการพัฒนาที่เอื้อต่อความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นด้านการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนการพัฒนาในมิติต่าง ๆ

มีดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้าน การประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ในครัวเรือน การใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัด และคุ้มค่า 2) ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ ปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านสังคม หมายถึง กระบวนการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ด้านวัฒนธรรม การรักษานขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขและความเป็นประชาธิปไตย

การดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหา ข่าวสาร องค์ความรู้ เป็นเวทีที่แสดงความคิดเห็น และเสริมสร้างแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินกิจการวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้แก่การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการ

ประเมินและติดตามผล

เนื้อหารายการ (Content) หมายถึง ประเด็นของเนื้อหาสาระที่ปรากฏในรายการวิทยุชุมชน ได้แก่ เนื้อหาที่ให้ข้อมูลข่าวสาร เนื้อหาที่ให้ความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็น ด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม

ผู้อำนวยการสถานี หมายถึง ผู้มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลให้มีการทดลองประกอบกิจการให้เป็นไปตามที่ได้รับอนุญาตและจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแลการจัดรายการ การดำเนินรายการ และการให้บริการหรือแพร่ภาพกระจายเสียงของสถานีให้เป็นไปตามที่ได้รับอนุญาต

คณะกรรมการวิทยุชุมชน หมายถึง คณะกรรมการที่ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชน นักจัดรายการวิทยุชุมชน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ดำเนินรายการ จัดรายการวิทยุวิทยุชุมชน พิธีกร และผู้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียง

เครือข่ายวิทยุชุมชน (Community Radio Network) หมายถึง การรวมตัวกันของสถานีชุมชนเป็นเครือข่าย

โดยสมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดระเบียบโครงสร้างองค์กรเพื่อรวมกลุ่ม ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่าย เป็นไปด้วยสมัครใจ การทำกิจกรรมในเครือข่ายมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ เพื่อสร้างพลังในการรับรู้และเข้าถึงชุมชนอย่างทั่วถึง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอนคือขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาภาพรวมการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาและวิเคราะห์วิทยุชุมชนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนพหุกรณี (Multi Case Study) ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาภาพรวมการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การวิจัยขั้นตอนที่ 1 เป็นวิธีวิจัยเชิงปริมาณคือการศึกษาภาพรวมการดำเนินงานในปัจจุบันของสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการดำเนินงานวิทยุชุมชน โดยมี

1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานี นักจัดรายการวิทยุชุมชน และคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนของสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมทั้งสิ้นจำนวน 91 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการเลือกคือ เป็นผู้อำนวยการสถานี เป็นคณะกรรมการบริหาร และเป็นนักจัดรายการ จากสถานีวิทยุชุมชนจำนวน 23 สถานี

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของสถานีวิทยุชุมชน ตอนที่ 3 สภาพการดำเนินงานปัจจุบันของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตอนที่ 4 ปัญหาการดำเนินงาน

ของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตอนที่ 5 ความต้องการการดำเนินงานวิทยุชุมชน ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3) การวิเคราะห์ข้อมูล หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) โดยให้ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องด้านโครงสร้างเนื้อหา และภาษา และการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.78

4) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของสถานีวิทยุชุมชน ใช้การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ สภาพการดำเนินงานปัจจุบันของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ใช้การหาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัญหาการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ใช้การหาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ 5) ความต้องการการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในเขตพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ใช้การหาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาและวิเคราะห์วิทยุชุมชนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนพหุกรณี (Multi Case Study)

การวิจัยขั้นตอนที่ 2 เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์วิทยุชุมชนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนพหุกรณี(Multi Case Study) โดยมี

1) กลุ่มตัวอย่าง เป็นสถานีวิทยุชุมชนที่ดำเนินงานโดยยึดหลักปรัชญาวิทยุชุมชน จำนวน 3 สถานี ทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน โดยมีเกณฑ์พิจารณาได้แก่สมัครใจและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินกิจการกระจายเสียงตามปรัชญาวิทยุชุมชน คือโดยชุมชนเพื่อชุมชน และเป็นของชุมชน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบ

ไม่มีโครงสร้างทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย (1) ข้อมูลพื้นฐานของสถานีวิทยุ ได้แก่ การก่อตั้งสถานี แหล่งทุน คณะกรรมการบริหาร ผู้จัดการรายการ ฝ่ายรายการ รูปแบบรายการ เนื้อหารายการ สถานที่ตั้ง จำนวนบุคลากร การจดทะเบียน คุณลักษณะของเครื่องส่งและสายอากาศ พื้นที่ครอบคลุมการกระจายเสียง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ (2) การบริหารงานวิทยุชุมชน ได้แก่ บุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (4) การเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ มุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ในครัวเรือน การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่า ด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมด้านการอนุรักษ์ ปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม มุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม กระบวนการประชาธิปไตย และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

3) การวิเคราะห์ข้อมูล หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เสนอให้ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องด้านโครงสร้างเนื้อหา และภาษาและนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การวิจัยขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หลังจากได้ศึกษาและวิเคราะห์วิทยุชุมชนในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว จึงได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการพิจารณาในการพัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนตามเงื่อนไขที่ค้นพบ และเครือข่ายวิทยุชุมชนจะต้องมีองค์ประกอบที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมี

1) กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้อำนวยการสถานีวิทยุชุมชน นักจัดรายการวิทยุชุมชน คณะกรรมการวิทยุชุมชน

นักสื่อสารมวลชน จำนวน 25 คนได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกดังนี้ สมัครงใจเข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สนใจติดตามและมีส่วนร่วมในกิจการวิทยุชุมชน รู้และเข้าใจปรัชญาวิทยุชุมชน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บข้อมูลโดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เปิดเวทีให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการแสดงความคิดเห็น ระดมสมองในประเด็นจุดอ่อน จุดแข็ง และองค์ประกอบของเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ขณะประชุมเชิงปฏิบัติการทำการบันทึกผลการประชุม บันทึกเสียงและภาพในการประชุม

3) การวิเคราะห์ข้อมูล หาคความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Context Validity) โดยนำเนื้อหา และขั้นตอนการดำเนินการที่สร้างขึ้นเสนอให้ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องและนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ที่ได้ร่างรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การวิจัยขั้นตอนที่ 4 ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หลังจากได้สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการและสังเคราะห์เป็นร่างรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้วจึงได้นำร่างรูปแบบดังกล่าวมาดำเนินการตามเงื่อนไขที่ได้ค้นพบโดยมี

1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสื่อสารมวลชน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาชุมชน การบริหารงานวิทยุกระจายเสียง และการบริหารจัดการแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีหลักเกณฑ์ในการเลือกดังนี้ 1) สมัครงใจและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) มีความสนใจและติดตามความเคลื่อนไหวในกิจการวิทยุชุมชน 3) มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้กระบวนการการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จัดเวทีให้ผู้ทรง

คุณวุฒิได้แสดงความเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ และประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุปผลการดำเนินการในขั้นตอนที่ 3 และสังเคราะห์ เป็นร่างรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากนั้นจัดทำเอกสารและกรอบแนวทางการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒินำไปปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา และทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยการตรวจสอบผลจากการสนทนากลุ่ม และถอดความจากการบันทึกเสียง วิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนา จากนั้นสรุป และนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องวิทยุชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาภาพรวมการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า 1) ส่วนใหญ่สถานีอยู่ที่วัดและเทศบาล ใช้กำลังส่ง 500 วัตต์ มีรัศมีการกระจายเสียง 20 กิโลเมตร ความสูงของสายอากาศน้อยกว่า 60 เมตร ทำการกระจายเสียง ทุกวัน ใช้เวลาทำการกระจายเสียง 9-12 ชั่วโมง มีคณะกรรมการ 1-5 คน มีผู้จัดรายการ 6-10 คน มีการจัดตั้งเครือข่ายวิทยุชุมชน และมีกระดุมทุนภายในชุมชน 2) สภาพการดำเนินงานปัจจุบันของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) ปัญหาการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ 4) ความต้องการการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาและวิเคราะห์วิทยุชุมชนกับการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานของสถานีวิทยุชุมชน ทั้ง 3 แห่งมีความเป็นวิทยุชุมชนตามหลักการคือ เป็นของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ไม่แสวงหารายได้จากการโฆษณา 2) การบริหารงานวิทยุชุมชน ด้านบุคลากรทั้ง 3 สถานี มีอาสาสมัครเป็นคนในชุมชน การมอบหมายหน้าที่คำนึงถึงความถนัดของแต่ละบุคคลและสามารถทำงานแทนกันได้ การพัฒนาบุคลากรใช้กระบวนการฝึกอบรม/สัมมนา และการจัดเวทีเสวนา

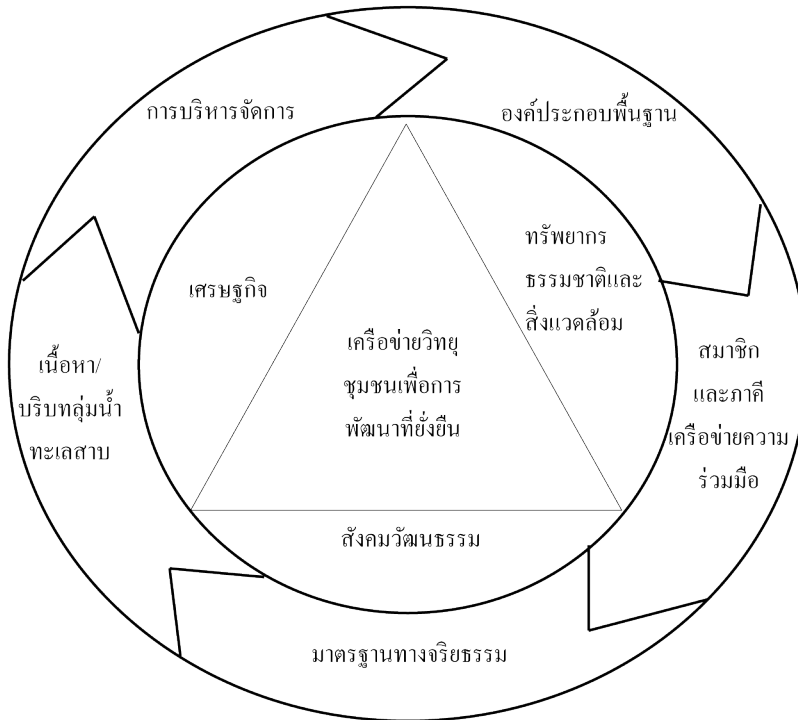
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านงบประมาณทั้ง 3 สถานีได้รับงบประมาณจากการเก็บเงินจากสมาชิก การบริจาคของประชาชน และการจัดโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ด้านวัสดุอุปกรณ์ ทั้ง 3 สถานี มีการจัดหมวดหมู่และจัดทำบัญชีพัสดุ มีการจัดทำระเบียบการใช้งานและการซ่อมบำรุงรักษา ด้านการจัดการ ทุกสถานีบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ เน้นระบบอาสาสมัครและการมีส่วนร่วม มีโครงสร้างการบริหารงานตามแนวนอน มีความยืดหยุ่นสูง มีการกระจายความรับผิดชอบ ไม่มีการสั่งการ การตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ใช้มติที่ประชุม 3) การมีส่วนร่วมกับชุมชน ทั้ง 3 สถานี เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 4) การเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้ง 3 สถานี มีการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 ด้านคือด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม ดังนี้ (1)ด้านเศรษฐกิจ มีการรณรงค์ ส่งเสริม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ในครัวเรือน การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างประหยัดและคุ้มค่า (2)ด้านสิ่งแวดล้อม มีการรณรงค์ส่งเสริม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนอนุรักษ์ ปกป้อง เรื่องน้ำ ดิน มลพิษ ขยะ และระบบนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (3) ด้านสังคม มีการรณรงค์ ส่งเสริม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการรักษาขนธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย มุ่งเน้นที่การอนุรักษ์ และส่งเสริมขนธรรมเนียมประเพณี ศิลปะการแสดง และวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาสังคมและส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยภาคประชาชน

3. การพัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ร่างรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชน ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 ด้านคือ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม และมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้านคือ 1) องค์ประกอบพื้นฐาน 2)สมาชิกและภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น 3)มาตรฐานทางจริยธรรม 4) เนื้อหารายการและบริบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และ 5)การจัดการเครือข่ายวิทยุชุมชน

4. การประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สรุปได้ดังนี้

1) รูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนที่มีประสิทธิภาพ และเครือข่ายวิทยุชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อให้สถานีวิทยุชุมชนได้ดำเนินบทบาทที่ดีซึ่งจะเป็นตัวแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การสร้างกิจการต่าง ๆ ร่วมกันทำให้ง่ายต่อการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกที่เอื้อต่อการสร้างบรรยากาศในการควบคุมจริยธรรมวิทยุชุมชน

2) ลักษณะการขับเคลื่อนวงล้อการทำงานของรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มุ่งเน้นการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านสังคมวัฒนธรรม และการพัฒนาทั้ง 3 ด้านนั้น ต้องบูรณาการทั้งเนื้อหาและวิธีการเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

องค์ประกอบของรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบพื้นฐาน ประกอบด้วย

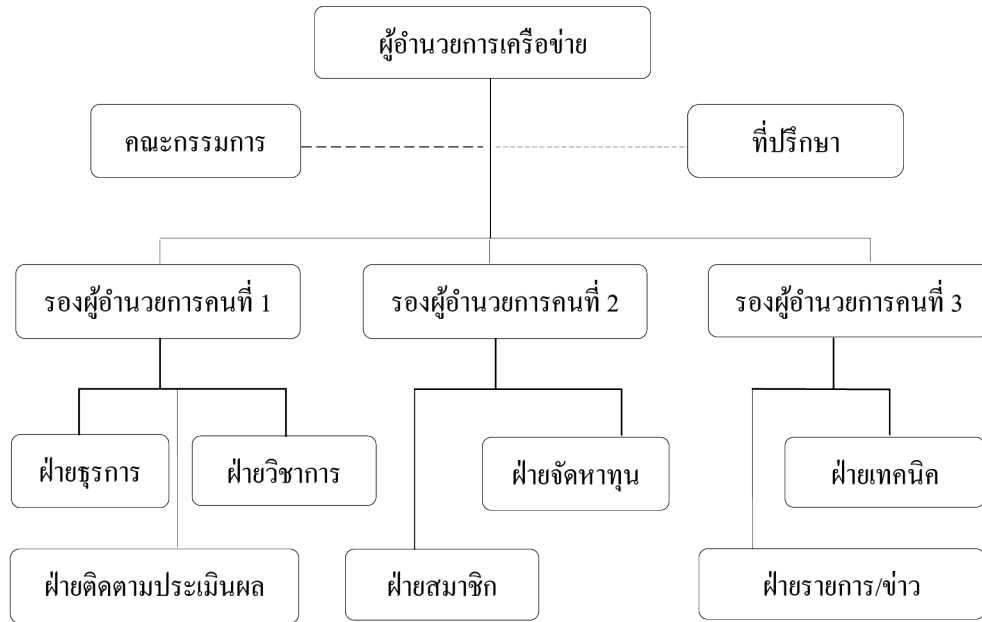
1) อัตลักษณ์ คือ “สวน ป่า นา เล” ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงภูมิโนเวศน์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ที่มีลักษณะเป็น สวน ป่า นา และทะเลสาบ ครอบคลุมชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีวิถีชีวิต อาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมตามลักษณะภูมิโนเวศน์ที่แตกต่างกัน

2) เป้าหมาย คือการสร้างเครือข่ายวิทยุชุมชนคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีความเข้มแข็ง มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของสังคม

3) วัตถุประสงค์มีดังนี้ (1) เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของคนในชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (2) เพื่อ

เป็นห้องเรียนทางอากาศของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (3) เพื่อเป็นเวทีประชาธิปไตย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังปัญหา ให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (4) เพื่อเป็นสื่อกลางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง (5) เพื่อเป็นเครือข่ายขยายผลงานของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และ (6) เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4) โครงสร้างและหน้าที่ เครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีโครงสร้างการบริหารจัดการปรากฏดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารจัดการเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงสร้างการบริหารจัดการเครือข่ายวิทยุชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการเครือข่ายวิทยุชุมชน คณะกรรมการเครือข่าย ที่ปรึกษา รองผู้อำนวยการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายติดตามประเมินผล ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายสมาชิก ฝ่ายจัดหาทุน ฝ่ายรายการและข่าว และฝ่ายเทคนิค และผู้อำนวยการเครือข่ายวิทยุชุมชน คณะกรรมการเครือข่าย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) สมาชิกวุฒิสภา (สว.) ข้าราชการ สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ผู้อำนวยการเครือข่ายวิทยุชุมชน ได้มาจากการสรรหาของคณะกรรมการเครือข่ายวิทยุชุมชน

รองผู้อำนวยการ ได้มาจากการสรรหาจากสมาชิก โดยผู้อำนวยการเครือข่าย

คณะกรรมการเครือข่ายวิทยุชุมชน ประกอบด้วย

ประธาน รองประธาน กรรมการ และเลขานุการ ซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกได้มาโดยการคัดเลือกกันเองสถานีละ 2 คน ให้มีตัวแทนจากมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ฝ่ายวิชาการ จำนวน 2 คน และให้คัดเลือกกันเองเพื่อเป็นประธานเครือข่าย มีวาระ 2 ปี

หน้าที่

ผู้อำนวยการเครือข่ายวิทยุชุมชน มีหน้าที่ ควบคุมดูแลการออกอากาศ รับผิดชอบดูแลการจัดรายการ การดำเนินรายการ และการออกอากาศของเครือข่ายวิทยุชุมชน รวมทั้งควบคุมดูแลผู้จัดรายการ/ผู้ประกาศ ให้ใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ชัดเจน และใช้วาจาสุภาพในการออกอากาศ

รองผู้อำนวยการเครือข่ายวิทยุชุมชน มีหน้าที่ตามที่ผู้อำนวยการมอบหมาย อำนวยความสะดวกและประสานงานกับสมาชิกในเครือข่าย

คณะกรรมการเครือข่ายวิทยุชุมชน มีหน้าที่ประชุมพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหา มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำแก่สมาชิกเครือข่าย วางแผนและกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน และวางมาตรการให้ผู้อำนวยความสะดวกมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ทั้งความรับผิดชอบต่อนโยบายและผลจากการปฏิบัติ

สมาชิก มีหน้าที่สำคัญคือ ช่วยประสานงาน ช่วยระดมทุน ช่วยอำนวยความสะดวก ให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่สมาชิกใหม่ รายงานข่าวจากพื้นที่จริง จัดตั้งกลุ่มชมรมเครือข่าย ช่วยจัดทำทะเบียนข้อมูลของสมาชิก

ฝ่ายธุรการ มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านเอกสารการเงิน และการติดต่อประสานงานต่าง ๆ จัดประชุมสรุปผลการดำเนินงาน ประสานงาน เชื่อมโยงข้อมูลทั้งในด้าน คน เงิน งาน และการจัดการ

ฝ่ายรายการและข่าว มีหน้าที่ ดูแลและรับผิดชอบผังรายการ การจัดรายการ และงานข่าวการรายงานข่าวจากพื้นที่จริง

ฝ่ายเทคนิค มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลและบำรุงรักษาเครื่องส่ง อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดรายการและการออกอากาศสายอากาศ ตรวจสอบสัญญาณรบกวน บันทึกลงและเก็บข้อมูลรายการ ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายสัญญาณวิทยุกระจายเสียง

ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่สนับสนุนข้อมูลเชิงวิชาการ การอบรม สัมมนาและการพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม

ฝ่ายจัดหาทุน มีหน้าที่จัดหางบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่ายวิทยุชุมชน

ฝ่ายสมาชิก มีหน้าที่จัดหารวบรวม และทำทะเบียนข้อมูลสมาชิก สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

ฝ่ายติดตามประเมินผล มีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายวิทยุชุมชน ตรวจสอบสัญญาณการกระจายเสียง

2. ด้านสมาชิก ภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น

1) สมาชิก ได้แก่ สถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย

มีอิสระในการทำงาน ไม่มีการแทรกแซงจากเครือข่าย

2) ภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น ภาคีเครือข่ายมีความสำคัญสำหรับการดำเนินงานเครือข่ายวิทยุชุมชน มากเนื่องจากการดำเนินงานวิทยุชุมชนจะต้องอาศัยความร่วมมือ ความช่วยเหลือและองค์ความรู้จากองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยยึดหลัก การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา และให้ทุกคนเห็นความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของเครือข่ายวิทยุชุมชน มุ่งผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก เน้นเรื่องใกล้ตัวที่มีสาระและให้ความรู้สึกรู้ว่าทุกคนเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วม วิทยุชุมชนทำเพื่อชุมชนโดยไม่หวังผลกำไร และวิทยุชุมชนจะต้องเป็นพันธมิตรกับหน่วยงานต่าง ๆ หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มองค์กรชาวบ้าน องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนภูมิภาค ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้นำศาสนา สภาเกษตรกร สภาองค์กรชุมชน สภาพลเมือง อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน(อปพร) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และอาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้านและชุมชน (อปมช) เป็นต้น

3. ด้านมาตรฐานทางจริยธรรม เครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะต้องมีมาตรฐานทางจริยธรรม ได้แก่ 1) ต้องดำรงและรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความเอื้อเฟื้อและส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข 2) ต้องเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความรัก ความเข้าใจ ความสามัคคี ภายในชุมชนของตนและชุมชนอื่น ไม่ก่อให้เกิดการทำลายวิถีชีวิต วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน 3) เสนอข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือนและแต่งเติม ต้องแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นส่วนตัวหรืออคติโดยเด็ดขาด 4) ไม่เสนอข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการใดๆที่อาจเป็นเครื่องมือของนักธุรกิจหรือเป็นภัยต่อเศรษฐกิจชุมชน ยกเว้นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชน 5) ไม่พูดส่อเสียด คำหยาบ เพื่อแฉ หรือคำพูดที่เป็นการลบหลู่ดูหมิ่นดูถูกเหยียดหยาม ซึ่งทำให้ผู้อื่นเสียกาย รวมถึงศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อของบุคคลอื่นทั่วไป 6) ให้ความเสมอภาคในการเสนอข้อมูลข่าวสาร มีความยุติธรรม มีความเป็นกลางทางการเมืองทุกระดับ 7) ส่งเสริม

การเรียนรู้สิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย การศึกษา เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ประเพณี ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สังคมแบบเอื้ออาทรของชุมชนและท้องถิ่น 8) การดำเนินการใด ๆ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ ดำเนินรายการโดยมีจิตสาธารณะแบบมีใจเป็นอาสาสมัคร ไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใดๆ ไม่แสวงหาผลกำไรทางธุรกิจ ไม่เอื้อประโยชน์เฉพาะส่วนตนหรือพวกพ้อง ชื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ทันทต่อเหตุการณ์และความต้องการของชุมชน แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 9) อ่างไรซึ่งภาษาถิ่นได้ และภาษาไทยที่สุภาพและถูกต้อง 10) เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อนานาชาติและมีศีลธรรมประจำใจ ไม่แสพสิ่งมีนเมาใดๆในขณะปฏิบัติหน้าที่ ประพฤติตนให้เป็นที่เคารพรัก ศรัทธาของคนในชุมชน

4. ด้านเนื้อหารายการและบริบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.1 ด้านเศรษฐกิจ เสนอเนื้อหารายการที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ 1) รายการส่งเสริมการเกษตร เพื่อสร้างรายได้ ได้แก่ (1) การปลูกพืช เช่น การปลูกพืชร่วมยาง การปลูกพืชเคียงยาง การปลูกพืชแซม เป็นต้น พืชเศรษฐกิจในท้องถิ่น เช่น หมาก พลูด ผักกูด หัวมะพร้าว หญ้ารีแพ ผักเหริ่ง ผักพื้นบ้านจำพวก ยอดชะงั่วครก ยอดกะโดน ยอดจิก ยอดเลียบ ยอดเฒ่า ลูกชิ่ง ยอดหมุย มะกอก บัวบก ตลอดจนการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ เป็นต้น (2) การเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ ปลาทับทิม ปลานิล กบ จิ้งหรีด ไส้เดือน หนอนนก เพื่อเป็นรายได้เสริม 2) รายการที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและตลาดนัดชุมชน เช่น ส่งเสริมสินค้า OTOP 3) รายการที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ 4) รายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างเครือข่าย การเสนอข้อมูลข่าวสารให้ถูกต้องเป็นปัจจุบันได้แก่ ความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ นโยบายภาครัฐ องค์กรที่ให้การสนับสนุนการผลิต ผลกระทบและปัญหาต่างๆที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ 5) รายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

4.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เสนอเนื้อหารายการที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ 1) รายการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแนวทางแก้ไขในชุมชน เช่น เรื่องการจัดการขยะ

ในชุมชน การอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง การอนุรักษ์พันธุ์ปลา ในทะเลสาบที่จะสูญพันธุ์ การฟื้นฟูระบบนิเวศน์ของทะเลสาบ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การอนุรักษ์ป่าชายเลน การปลูกพืชโดยไม่ใช้สารเคมี การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น 2) รายการส่งเสริมและสนับสนุนโดยนำเรื่องราวต่างๆของกลุ่มหรือองค์กรต้นแบบที่ดำเนินการเรื่องการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มานำเสนอในรายการ 3) รายการที่ นำเสนอนโยบายภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบ เช่น โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ การพัฒนาผังเมือง เป็นต้น 4) รายการเผยแพร่กิจกรรมโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การลดการใช้สารเคมี และกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนได้รู้และเข้าใจ

4.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม เสนอเนื้อหารายการที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ 1) การเมืองภาคประชาชน ให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ ต่าง ๆ ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย การใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทุกระดับ 2) การสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชน และส่งเสริมการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน 3) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน เช่น การป้องกันการลักขโมย เครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น อวน ไซ โพงพาง สำหรับตกปลา การลักเล็กขโมยน้อย ตลอดจนอาชญากรรมต่าง ๆ 4) ส่งเสริมและสนับสนุนศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ร้องเง็ง 5) ส่งเสริมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น อาหาร เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือในการประกอบอาชีพ เครื่องประดับ และประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีซัดต๋ม ประเพณีลากพระ ประเพณีแข่งโพน ประเพณีแข่งเรือยาว เป็นต้น 6) ปัญหา ยาเสพติด และแนวทางการป้องกัน 7) สุขภาวะชุมชน

5. ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.1 การบริหารบุคลากร 1) มีความพร้อมด้านบุคลากรในการดำเนินงานเครือข่ายวิทยุชุมชน 2) มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานให้กับอาสาสมัคร 3) เสริมสร้างภูมิปัญญา องค์ความรู้ ประสบการณ์ให้กับ

บุคลากร เช่น การอบรม สัมมนา การศึกษาดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ 4) เน้นการกระจายความรับผิดชอบ แบ่งงานกันทำ แบ่งหน้าที่ตามความจำเป็น 5) เน้นระบบอาสาสมัคร และโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อนมีโครงสร้างตามแนวนอนเน้นการปรึกษาหารือไม่มีการสั่งการ 6) ยึดแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน 7) คณะกรรมการฯ ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ฝังรายการ บริหารจัดการและผลิตรายการ

5.2 การบริหารงบประมาณ 1) การจัดหารายได้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานยึดหลักการ “ไม่แสวงหารายได้จากโฆษณา” รายได้มาจากการบริจาคของคนในชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรอิสระ มูลนิธิ ภาคเอกชน และกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมเพื่อประโยชน์สาธารณะ 2) การใช้จ่ายงบประมาณคำนึงถึงความประหยัดและใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปใช้จ่าย เช่น ค่าเอกสาร ค่าอาหาร การลงพื้นที่ การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเข้าอบรมสัมมนา การประชาสัมพันธ์เครือข่าย ค่าซ่อมบำรุง เป็นต้น) มีระเบียบเกี่ยวกับการเงิน การจัดหารายได้ การใช้จ่ายเงิน และการรายงานสถานะการเงินเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้

5.3 การบริหารวัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ แบ่งออกเป็น 3 หมวดได้แก่ 1) อุปกรณ์ออกอากาศ เช่น เครื่องส่ง เสา สายอากาศ เครื่องขยายสัญญาณ 2) อุปกรณ์ผลิตรายการได้แก่ เครื่องขยายเสียง เครื่องผสมสัญญาณเสียง ไมโครโฟน ซีดีเพลง หูฟัง เครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะสำหรับจัดรายการ เครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพาสำหรับจัดรายการนอกสถานที่ โทรศัพท์ เช่น โทรศัพท์ตั้งโต๊ะ โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น 3) วัสดุและครุภัณฑ์สำนักงาน เช่น โต๊ะเก้าอี้ เอกสารโครงการต่าง ๆ ฝังรายการ บทหรือเนื้อหา รายการ เอกสารการเงิน เครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น กาดม้ น้ำ ตู้เย็น เครื่องสำรองไฟฟ้า เป็นต้น การแบ่งเป็นหมวดเพื่อง่ายต่อการจัดเก็บและค้นหา การจัดเก็บมีการเก็บในรูปแบบของแฟ้มปกแข็งแบ่งตามหมวดหมู่ และเก็บในรูปแบบของไฟล์งานในคอมพิวเตอร์ และมีตู้เก็บเอกสารเพื่อให้เป็นระเบียบ

5.4 การบริหารจัดการ 1) นโยบายและแผนงานของสถานีต้องตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของคนในชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน 2) ต้องนำเสนอ

รายการอย่างต่อเนื่อง ไม่ตามกระแสสังคม และนำเสนอรายการไปในทิศทางเดียวกันโดยมีการทำข้อตกลงร่วมกัน 3) จัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อวางแผนการดำเนินงาน 4) เนื้อหาที่นำเสนอในรายการต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว มีผลกระทบต่อตรงกับผู้ฟัง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ 5) เชิญชวนองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ทั้งรูปแบบของการจัดรายการหรือเป็นผู้สนับสนุนรายการเพื่อเพิ่มพื้นที่ของกลุ่มผู้ฟัง 6) ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือสมาชิกเครือข่าย 7) ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน สำรวจประเมินความรู้ และการตอบรับจากผู้ฟัง โดยการสำรวจหรือพูดคุยผ่านทางรายการ การใช้เทคโนโลยีสื่อสารสังคม เช่น Internet Line Facebook 8) มีการประชุมอย่างต่อเนื่องทั้งในการประชุมประจำเดือน ประชุมกลุ่มย่อยของผู้จัดรายการ คณะกรรมการ หรือจัดประชุมกลุ่มใหญ่ระดับเครือข่ายเพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงาน 9) ห้ามดำเนินรายการที่ไม่สร้างสรรค์ เช่น การใส่ร้ายป้ายสี เลือ่กข้างหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น โฆษณาชวนเชื่อและใช้ความคิดเห็นส่วนตัว 10) บันทึกและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับไว้เป็นเอกสารเพื่อนำมาวิเคราะห์ สำหรับใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการนำเสนอให้แก่องค์กรต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ทั้งในเครือข่ายและนอกเครือข่าย 11) ใช้หลักเสรีภาพ หลักความรับผิดชอบต่อสังคมและหลักกฎหมายในการบริหารจัดการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาพรวมการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า

1) การดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการจัดรายการ ด้านการเสริมสร้างการพัฒนาสังคม ด้านเนื้อหารายการ ด้านรายการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ด้านการเสริมสร้างการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และด้านการวางแผนการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ได้แก่ (1)การมีส่วนร่วมกับชุมชน (Community Involvement) คือเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในระดับรายการโดยให้ประชาชนในมีโอกาสร่วม

กำหนดประเด็นที่จะพูดคุยหรือนำเสนอแม้กระทั่งมีโอกาเข้าไปร่วมผลิตและดำเนินรายการ ระดับสถานีประชาชนมีโอกาเข้าไปร่วมบริหารจัดการสถานีในทุก ๆ ด้านร่วมคิดตัดสินใจ และระดับแนวคิดสถานีจัดรายการที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชน (2) การไม่แสวงหารายได้จากการโฆษณา และผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ในระดับสถานีนั้นเป็นสถานีที่ไม่แสวงหากำไรหากต้องการระดมทุนหรือจัดหาเงินก็จะเพื่อมาดำเนินงาน จะอยู่ในลักษณะเงินที่ระดมทุนมาจากชุมชน จะไม่มีลักษณะที่นำวิทยุชุมชนไปประกอบธุรกิจ เช่น ขายช่วงเวลาให้เอกชน ดำเนินกิจการ การโฆษณาสินค้าและบริการต่าง ๆ ทางธุรกิจ การเปิดเพลงในรายการก็เพื่อความบันเทิง ไม่ใช่เพื่อประชาสัมพันธ์เพลงใหม่ ๆ ของค่ายเพลงต่าง ๆ (3) มีโครงสร้างเป็นประชาธิปไตย (Democratic Structure) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในระดับหนึ่งถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ทั้งหมด เช่น ผู้อำนวยการสถานียังคงต้องตรวจสอบและควบคุมรายการก่อนออกอากาศตามระเบียบ และนอกจากนั้นยังเป็นไปตามกับหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ซึ่งตามหลักการสื่อสารในสื่อวิทยุชุมชนประกอบด้วยลักษณะเด่น 3 ประการ ได้แก่ (1) การเข้าถึง (Access) คือการที่ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงสื่อในด้านต่าง ๆ เช่น การฟังสัญญาณได้ชัดเจน เข้าถึงในด้านการบริหารจัดการคือการได้พบปะพูดคุยกับคณะกรรมการบริหารสถานีเพื่อบอกกล่าวความต้องการ การเข้าถึงผู้จัดรายการเพื่อแนะนำรายการ หรือเสนอรูปแบบรายการ (2) การมีส่วนร่วม (Participatory) คือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมแก้ปัญหาในทุกขั้นตอน การกำหนดทิศทาง และภารกิจหน้าที่ของสถานี (3) การจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ปฏิบัติ ตั้งแต่การกำหนดนโยบายบริหาร และจัดการตนเองซึ่งเป็นการตอบสนองต่อแนวคิดระบอบประชาธิปไตย (จุมพล รอดคำดี, 2542, น. 25-34)

2) ปัญหาการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการดำเนินงานดังนี้ 1) การก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชน มีการเตรียมความพร้อมภาคประชาชนมาเป็นลำดับ โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำในการดำเนินกิจกรรมการวิทยุชุมชน 2) การพัฒนาบุคลากร สถานีวิทยุชุมชนได้ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาบุคลากรโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน การเรียนรู้การทำงานร่วมกันภายในองค์กร การจัดหรือเข้าร่วมอบรม/สัมมนา 3) การทำงานในลักษณะเครือข่าย การดำเนินงานของวิทยุชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเฉพาะกิจ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการช่วยเหลือกันระหว่างสถานี สอดคล้องกับ วีรพงษ์ พลนิกรกิจและ นิภากร กำจรเมณกุล (2547, น. 6-7) ทำการวิจัยแนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนจังหวัดนครราชสีมาพบว่า การดำเนินงานมีปัญหาหลายด้าน ได้แก่ปัญหาด้านนโยบายและกฎระเบียบจากส่วนกลาง ปัญหาด้านทรัพยากรทั้งด้านการเงิน บุคคล และเทคนิค ปัญหาด้านการดำเนินงาน เช่น ปัญหาเกี่ยวกับแผนงาน ปัญหาด้านการจัดรายการ ปัญหาด้านการจัดเก็บข้อมูล ปัญหาด้านการสำรวจและประเมินรายการ

3) ความต้องการการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเป็นความต้องการในการดำเนินงานที่ต้องการพัฒนาการดำเนินงานวิทยุชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน

2. การศึกษาและวิเคราะห์วิทยุชุมชนกับการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า ทั้ง 3 สถานี มีการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 ด้านคือด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น เป็นการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งทำให้เกิดความสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม วัฒนธรรม กล่าวคือทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม วัฒนธรรม จะต้องบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจและทางสภาพแวดล้อม มีการคุ้มครองสภาพแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสร้างให้เกิดความสมดุลระหว่าง คน ธรรมชาติ และสรรพสิ่งเพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูลกัน ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจจะต้องไม่ทำลาย สังคมและวัฒนธรรม และการพัฒนาทางด้านสังคมจะต้องไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุก ๆ ด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และ วัฒนธรรมไทยด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกันเพื่อสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียมกัน (จิรัชศักดิ์ สุรงค์พิพชรธน์, 2554, น. 98) สอดคล้องกับแนวคิดวิทยุชุมชนที่ทั้ง 3 สถาบันดำเนินกิจกรรมมาตลอดคือยึดหลักการไม่มุ่งแสวงหากำไร รายได้มาจากการสนับสนุนของคนในชุมชน การรับบริจาคจากมูลนิธิหรือองค์กรการกุศลและองค์การบริหารส่วนตำบล โดยปราศจากการแทรกแซงการดำเนินงานจากผู้สนับสนุนงบประมาณ โดยเนื้อหาที่น่าสนใจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ผู้ปฏิบัติงานเป็นอาสาสมัครจากคนในชุมชน และหลักการดำเนินการวิทยุชุมชนเน้นที่กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ซึ่งมีหลักการ 3 ประการคือให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้ง่าย (Accessibility) ให้ประชาชนช่วยกันคิดวางแผน กำหนดเนื้อหารายการและร่วมผลิตรายการด้วยกัน (Participation) และให้ประชาชนเป็นเจ้าของ มีอำนาจตัดสินใจในการบริหารจัดการด้วยตนเอง (Self - management) (จุมพล รอดคำดี, 2548, น. 33-34) เมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการก็สามารถเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ ได้ง่าย มีอำนาจในการตัดสินใจ และมีความเป็นอิสระในการคิดพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเองและการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ย่อมทำให้เกิดการขยายกรอบการพัฒนาให้ครอบคลุมหลายมิติ เกิดการสร้างคุณค่า ความหวัง ความเป็นเจ้าของของชุมชน และเมื่อพิจารณาจากค่านิยมและหลักการของวิทยุชุมชนในการอนุญาตให้ทดลองประกอบกิจการกระจายเสียงใน หมวดที่ 1 มาตรา 10 ในพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องและส่งเสริมให้วิทยุชุมชนดำเนินกิจการกระจายเสียงที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติดังนี้ (พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์, 2551, น. 64-65) 1) ใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะประเภทที่หนึ่ง ออกให้สำหรับกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ที่มี

วัตถุประสงค์หลักเพื่อการส่งเสริมความรู้ การศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม การเกษตร และการส่งเสริมอาชีพ อื่น ๆ สุขภาพ อนามัย กีฬา หรือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน 2) ใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะประเภทที่สอง ออกให้สำหรับกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยสาธารณะ 3) ใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะประเภทที่สาม ออกให้สำหรับกิจการกระจายเสียงหรือกิจการโทรทัศน์ ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และรัฐสภากับประชาชน การกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนในการเผยแพร่และให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บริการข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์สาธารณะแก่คนพิการ คนด้อยโอกาสหรือกลุ่มความสนใจที่มีกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือบริการข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์สาธารณะอื่น และใบอนุญาตประกอบกิจการบริการชุมชน ได้แก่ ใบอนุญาตสำหรับการประกอบกิจการที่มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการประกอบกิจการบริการสาธารณะ แต่ต้องเป็นประโยชน์ตามความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นที่รับบริการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ มรยาท พงษ์ไพบูลย์ (2546, น. 8-9) ได้จำแนกประเภทของวิทยุชุมชนสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ 1) วิทยุชุมชนเพื่อการเรียนรู้สิทธิ เน้นให้ทุกคนในชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องสิทธิในการสื่อสารและการเข้าถึงสื่อ วิทยุชุมชนรูปแบบนี้จะหมุนเวียนผู้จัดในแต่ละรายการ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้อย่างทั่วถึงเป็นการเรียนรู้สิทธิ มิใช่แค่มุ่งเน้นเฉพาะเรียนรู้การผลิต รายการ 2) วิทยุชุมชนเพื่อเป็นสื่อกลางข้อมูลข่าวสารของชุมชน เน้นให้ข้อมูลข่าวสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิกในชุมชน จึงเน้นเฉพาะเรื่องในชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชน ฯลฯ 3) วิทยุชุมชนเพื่อคุณธรรมจริยธรรมและความดีงาม เน้นการฟื้นฟูจิตวิญญาณ คุณธรรม ความดีงามของชุมชน 4) วิทยุชุมชนเพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เน้นการสร้างให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษใน

5) วิทยุชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เน้นปลูกฝังการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน จึงมุ่งใช้วิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือที่จะทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าและน้ำได้อย่างสันติ 6) วิทยุชุมชนเพื่อวิถีชีวิตและอาชีพ เน้นให้ข้อมูลที่สำคัญสำหรับการประกอบอาชีพของสมาชิกในชุมชน 7) วิทยุชุมชนเพื่อผู้ไร้เสียงในสังคม (Voiceless) เน้นให้ผู้ไร้สิทธิ ไร้เสียง ผู้ด้อยโอกาสในสังคม

3. การพัฒนาและประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3.1 ขั้นการพัฒนาเครือข่าย ได้ร่างรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 มิติคือ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน คือ 1) ด้านองค์ประกอบพื้นฐาน 2) ด้านสมาชิก ภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น 3) ด้านมาตรฐานทางจริยธรรม 4) ด้านเนื้อหารายการและบริบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 5) ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายวิทยุ

3.2 ขั้นการประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถโดยผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ดังนี้ 1) รูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน ลักษณะรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีวงล้อการขับเคลื่อนโดยมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 3) ด้านสังคมวัฒนธรรม และการพัฒนาทั้ง 3 ด้านนั้นจะต้องบูรณาการเนื้อหาและวิธีการเพื่อการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยการดำเนินงานผ่านเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) เครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบพื้นฐาน 2) สมาชิกและภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่น 3) มาตรฐานทางจริยธรรม 4) เนื้อหารายการและบริบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 5) การบริหารจัดการเครือข่ายวิทยุชุมชน เนื่องจาก ผู้วิจัยดำเนินการตามหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

หลักการบริหารจัดการเครือข่ายและวิทยุชุมชน ขอบข่ายงานของวิทยุชุมชน มาตรฐานทางจริยธรรมของวิทยุชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน บริบทที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และจากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีกรอบคิดหรือแนวทางในระดมสมอง อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอประเด็นต่าง ๆ และการใช้วิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) มีกิจกรรมประชุมกลุ่มย่อยตามประเด็นจากการวิเคราะห์กรอบแนวทางการพัฒนาเครือข่าย ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการได้แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิจัย ถึง ข้อดี ข้อจำกัด และความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง ตลอดจนการพิจารณาเสนอข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการที่เป็นที่ยอมรับใช้กันอยู่โดยทั่วไป ทำให้องค์ประกอบต่าง ๆ ของเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสอดคล้องกับตามความต้องการและสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้ กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาชุมชน การสื่อสารมวลชน การบริการงานวิทยุกระจายเสียง การบริหารจัดการแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อประเมินรูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชน และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้รูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสมดุล ผสมผสานแนวคิดระหว่างนักปฏิบัติการในชุมชนกับนักวิชาการซึ่งอิงหลักการและทฤษฎีทางวิชาการ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ จำเริญ คงคะศรี (2553, น. 18-22) ได้วิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเทคโนโลยีวิทยุชุมชน พบว่ารูปแบบของการจัดการเทคโนโลยีวิทยุชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพแต่ละท้องถิ่น คือวงล้อของการจัดการเทคโนโลยีวิทยุชุมชนประกอบด้วย 6 องค์ประกอบได้แก่ บริบทชุมชน ปรัชญาวิทยุชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน หลักการประชาธิปไตย การจัดการเทคโนโลยีเครื่องส่ง และการจัดการบุคลากรวิทยุชุมชน ธนกร น้อยทองเล็ก (2553, น. 190-192) ได้วิจัยการพัฒนาวิทยุชุมชนโดยการมีส่วนร่วมจังหวัดลำปาง พบว่า

1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานวิทยุชุมชน ได้แก่ปัจจัยด้านการเมือง วัฒนธรรมประเพณี ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึงปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับวิทยุชุมชน 2) การพัฒนาวิทยุชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนได้มุ่งเน้นองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการให้เกิดขึ้นในชุมชน คือ (1) การก่อตั้งและดำเนินงานต้องอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาแนวคิดวิทยุชุมชน (2) มีการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล และ (3) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกๆระดับ ต้องมีการประเมินการมีส่วนร่วมในทุกๆระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินผู้ฟังเพื่อทราบความต้องการและความคาดหวัง เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบเนื้อหารายการ ในการดำเนินรายการที่สอดคล้องเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสารมากที่สุด 3) ผลการประเมินการพัฒนาวิทยุชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดลำปาง พบว่าการพัฒนาวิทยุชุมชนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับหลักการของการเป็นวิทยุชุมชนเพิ่มขึ้น ชุมชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นทั้งในมิติของผู้รับสาร ผู้ผลิต และผู้กำหนดนโยบาย วิชชาญ จุลทริก สมาน งามสนธิ เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และปิยะวรรณ เลิศพานิช (2555, น. 99-102) ได้วิจัยการบริหารวิทยุชุมชนเพื่อความมั่นคงของรัฐ พบว่าสถานีวิทยุชุมชนมีการบริหารตามแนวทางของ POSDCORB และที่เพิ่มเข้ามาคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายกิจกรรม สมกับเป็นวิทยุชุมชนของชุมชนและเพื่อชุมชน การบริหารแบบให้ ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยให้วิทยุชุมชนมีบทบาทหน้าที่ส่งเสริมความมั่นคงของชุมชนและของรัฐ คือ ประชาชนติ่มนคง ประชาชนมั่งคั่ง และชุมชนเข้มแข็ง คุณอนันท์ นิรมล (2555, น. 157-162) ได้ทำการวิจัยการพัฒนารูปแบบจำลองศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสำหรับองค์กรบริหารส่วนตำบลภาคใต้ตอนล่าง พบว่า แบบจำลององค์ประกอบ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบได้แก่ปรัชญา วิสัยทัศน์ ปณิธาน เป้าหมายและจุดมุ่งหมาย โครงสร้างพื้นฐาน ระบบการผลิตและการบริการ อุปกรณ์การผลิตและบริการ บุคลากร ระบบการจัดการ และการประเมินผล ธีรดา วงษ์นายะ (2557, น. 28-42) ได้วิจัยการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานสถานีวิทยุชุมชนภาคเหนือตอนล่าง พบว่า รูปแบบการดำเนินงานวิทยุชุมชนภาคเหนือตอนล่าง มี 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ด้านบุคลากร มาจากบุคคลที่หลากหลายกลุ่มที่มีผู้มีจิตอาสา มีอุดมการณ์

การทำงานร่วมกัน มีความโปร่งใส มีอิสระ สามารถสื่อสารความเข้าใจแก่คนในชุมชน 2) ด้านการจัดการสถานี เป็นสถานีวิทยุขนาดเล็ก ต้นทุนต่ำ อุปกรณ์ใช้งานง่าย ไม่มีกำไรโฆษณา 3) ด้านรูปแบบรายการ มีเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ใช้ภาษาถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็น 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเน้นการร่วมคิดร่วมบริหาร ร่วมแบ่งปัน เรียนรู้ สนับสนุนการทำงาน ร่วมเป็นเจ้าของและร่วมใช้ประโยชน์จากวิทยุชุมชน และดุสิต สิงห์คีรี (2558, น. 9-12) ได้ทำการวิจัยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิทยุชุมชนต้นแบบ : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนวัดบ้านหนองหลัก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานีพบว่า 1) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมการดำเนินงานวิทยุชุมชนวัดบ้านหนองหลัก ทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในระดับฐานะผู้รับสาร ผู้ใช้สาร ซึ่งเป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมระดับล่างสุด การมีส่วนร่วมในระดับของผู้ส่ง ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิต ผู้ร่วมแสดง และการมีส่วนร่วมในระดับผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนับว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม 2) ด้านการบริหารจัดการ พบว่าดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการบริหารสถานี ที่มีตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานีและมีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นองค์กรที่ไม่มีความสลับซับซ้อน 3) ด้านงบประมาณของสถานีวิทยุชุมชนวัดบ้านหนองหลักจะเป็นเงินทุนของวัดบ้านหนองหลักที่ได้รับบริจาคจากกิจกรรมที่จัดขึ้น และมีงบประมาณสนับสนุนเพียงบางส่วนจากการดำเนินงานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ภาพลักษณ์ของสินค้าในชุมชน ไม่ใช่เป็นการรับจ้างโฆษณาสินค้าและบริการทางธุรกิจแต่อย่างใด 4) ด้านบุคลากร ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มอาสาสมัครที่เข้ามาดำเนินงานด้วยจิตอาสา และผลการศึกษาแนวทางการสนับสนุนการดำเนินงานในเชิงนโยบายเพื่อให้การดำเนินงานของวิทยุชุมชนต้นแบบเป็นไปอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยพบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการ ควรมีโครงสร้างการบริหารงานที่ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมากนัก และควรบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการตามความพร้อมของชุมชนแต่ละแห่ง ด้านการบริหารจัดการงบประมาณ พบว่า จำเป็นต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนและชุมชน ด้วยการสนับสนุนเงินงบประมาณจากคนในชุมชนเอง ควรมีการจัดตั้งกองทุน

เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของวิทยุชุมชนภาคประชาชน เพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องมีความยั่งยืน ด้านการบริหารบุคลากร พบว่าบุคคลที่ปฏิบัติงานเป็นกลุ่มอาสาสมัครที่มีความเสียสละ และมีจิตอาสาในการทำงานด้านการสื่อสารของชุมชน จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะด้านการผลิตรายการวิทยุ รวมทั้งการบริหารจัดการสถานีฯ

2) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน มีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ระดับการบริหารงาน การกำกับติดตามประเมินผล และการส่งเสริมและสนับสนุนให้วิทยุชุมชนภาคประชาชนได้รวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย

3) ด้านการผลิตรายการ ควรได้รับการพัฒนาด้านการผลิต และการบริหารรายการและด้านเทคนิค

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ นักวิชาการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมได้นำไปใช้ประโยชน์และเป็นแนวทางในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยผ่านการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบต่อไปดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนอย่างจริงจัง เพื่อให้สถานีวิทยุชุมชนมีความพร้อมและมีการดำเนินงานที่ดี มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ อาจโดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและตัวแทนภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในด้านการพัฒนาศักยภาพผู้ดำเนินงานวิทยุชุมชน เช่น การจัดรายการวิทยุชุมชน การเป็นผู้สื่อข่าวชุมชน จริยธรรมของนักวิทยุชุมชน การดูแลรักษาและซ่อมแซมอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการจัดองค์การและการบริหารสถานีวิทยุชุมชน เป็นต้น

2. หน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น พัฒนาชุมชนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักการศึกษาขอกรระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาธารณะสุขจังหวัด สิ่งแวดล้อมจังหวัด ควรสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทั้งใน

ด้านเนื้อหาและบุคลากร เพราะสถานีวิทยุชุมชนเป็นกระบอกเสียงสะท้อนความต้องการของชุมชนและประชาชน และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของประชาชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เช่น เครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อสุขภาพ เครือข่ายวิทยุชุมชนอนุรักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบ เครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรม เป็นต้น เนื่องจากเครือข่ายวิทยุชุมชนทำให้เกิดพลังในการพัฒนาและทำให้ชุมชนและสังคมได้เรียนรู้ข้อมูล ข่าวสาร และการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นเป็นการพัฒนาที่ไม่ทำลายและสร้างความเสียหายให้กับเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรม แต่เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความสมดุลและความเป็นองค์รวม มุ่งพัฒนาที่ตัวคนเป็นสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการวิจัยเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายวิทยุชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2. ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบความร่วมมือ (Cooperation) การดำเนินงานวิทยุชุมชนระหว่างสถานีวิทยุกระจายเสียงกระแสหลักกับสถานีวิทยุชุมชน เนื่องจากสถานีวิทยุชุมชนมีกฎหมายควบคุมเรื่องเครื่องส่ง ความสูงของสายอากาศ และรัศมีการกระจายเสียง

3. ควรมีการวิจัยและพัฒนาแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่อื่น เนื่องจากวิทยุชุมชนแต่ละแห่งย่อมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน และตอบสนองความต้องการเฉพาะชุมชนเท่านั้น การพัฒนาเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ที่หลากหลาย จะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

4. ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินผลจากการใช้รูปแบบเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากประชาชนผู้ฟังรายการ คณะกรรมการบริหารเครือข่าย นักจัดรายการ ภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โกสินทร์ รังสยาพันธ์. (2521). การศึกษากับปัญหาความสกปรกเป็นพิษของสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- คุณอนันท์ นิรมล. (2555). “การพัฒนาารูปแบบจำลองศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลภาคใต้ตอนล่าง,” วารสารคณะศึกษาศาสตร์. 12(1), 151-162.
- โคลด ออนโดโบ. (2001). “อารัมภบท,” *คู่มือวิทยุชุมชน*. แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง Community Radio Handbook โดย จุมพล รอดคำดี. กรุงเทพฯ : องค์การเพื่อการศึกษา.
- จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ และนาฏยา ตนานนท์. (2550). *คู่มือวิทยุชุมชน*. เชียงใหม่ : คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อภาคเหนือ.
- จิรศักดิ์ สุรงค์พิพรรณ. (2554). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- จุมพล รอดคำดี. (2542). *วิทยุกระจายเสียงชุมชน (Community Radio) ของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล รอดคำดี. (2548). *คู่มือวิทยุชุมชน*. กรุงเทพฯ : องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก).
- จำรัส นวลนิม. (2540). *การศึกษากับการพัฒนาประเทศ: แนวความคิดและวิธีปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์.
- จำเริญ คังคะศรี. (2553). “การพัฒนาารูปแบบการจัดการเทคโนโลยีวิทยุชุมชน,” *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม*. 6(2), 18-22.
- ชนิตา รักษ์เมืองพล. (2532). *การศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ณัฐรดา วงษ์นายะ. (2557). “การพัฒนาารูปแบบการดำเนินงานสถานีวิทยุชุมชนภาคเหนือตอนล่าง,” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 20(3), 28-42.
- เดชพันธุ์ ประวีชัย. (2554). “สื่อมวลชนกับบทบาทการพัฒนาในยุคสมัยใหม่ (Mass Media and Development Roles in Modern Era)”, *Executive Journal*. 31(1), 101-105.
- ดุสิต สิงห์ศิริ. (2558). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิทยุชุมชนต้นแบบ : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนวัดบ้านหนองหลัก*. อุดรราชธานี : สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุดรราชธานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.pol.ubu.ac.th/attachment-1368808291.doc>.
- ทวีศักดิ์ พุฒสุชัย. (2556). *การศึกษากับการพัฒนา*. สงขลา : สาขาวิชาการศึกษาที่ยั่งยืน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ธงชัย สมบูรณ์. (2556). *การศึกษา : วาทกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://e-book.ram.edu/e-book/inside/html/>.
- ธนกร น้อยทองเล็ก. (2553). *การพัฒนาวิทยุชุมชนโดยการมีส่วนร่วมในจังหวัดลำปาง*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. (2551, 4 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 126, ตอนที่ 42 ก, หน้า 61-91.
- พิชญ์ สมpong. (2529). *สังคมวิทยาว่าด้วยการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : กิ่งจันทร์การพิมพ์.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2555). “CSR กับการพัฒนาที่ยั่งยืน,” *วารสารเศรษฐศาสตร์สู่ไทยธรรมาธิราช*. 6(2), 2.
- เฟรเซอร์, คอลิน และ เอสตราดา, โซเนีย เรสเตอร์ฟ. (2001). *คู่มือวิทยุชุมชน*. แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง Community Radio Handbook โดย จุมพล รอดคำดี. กรุงเทพฯ : องค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก).

- มรรยาท พงศ์ไพบูลย์. (2546). “วิทยุชุมชน: การดำเนินงาน และบทบาทเชิงคุณค่า,” ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการวิทยุประชาชนจากชุมชนสู่สังคมประเทศ. กรุงเทพฯ:โครงการพัฒนาวิทยุชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- วิษชาญ จุลทริก สมาน งามสนิท เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และปิยะวรรณ เลิศพานิช. (2555). “การบริหารวิทยุชุมชนเพื่อความมั่นคงของรัฐ,” วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. 6(1), 99-102.
- วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2556). การบริหารจัดการวิทยุชุมชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2556, จาก <http://soctech.sut.ac.th/it/cr1/upload/5.pdf>.
- Drexhage, J and Murphy, D. (2010). **Sustainable Development** : From Brundtland to Rio 2012. New York : United Nations Headquarters.